

filialbankerna inflytande medel. Den eger dessutom bankovinsten. Det är af dessa tillgångar jag önskar att en särskild fond till belopp af fem millioner R:dr afsättes för utlåning åt jordbrukare. Tiden för lånens innehafvande, säkerheten för dess erhållande och öfriga lånevilkor vill jag ej detaljera, aldra helst sedan känt är, hvilka stora insigter stå det nyvalda Banko-Utskottet till buds; men jag lägger detta Utskott varmt på hjertat att det måtte välvilligt upptaga mitt förslag, icke för min, utan för landets hjälplösa jordbruksbefolknings skull.

Hos Riksdagen vågar jag derföre vördsamt föreslå,

»att af Riksbankens medel antingen en särskild fond till belopp af fem millioner R:dr afsättes att användas till utlåning, företrädesvis mot säkerhet af in-teckning i fast egendom å landet, eller till inköp af Hypotheksbankens af begge statsmagterna garenterade femprocents-obligationer.

Om remiss till Banko-Utskottet anhålles.

Stockholm den 28 Januari 1867.

And. Gudmundsson.

N:o 137.

Af Herr **P. Siljeström:** *Angående folkskoleundervisningen.*

Att den allmänna bildningen — eller, om man vill, folkbildningen — endast i fria samhällen kan uppnå någon högre grad af utveckling, är påtagligt; men för så vidt denna bildning är beroende af offentlig undervisning, kan man äfven i sådana slags samhällen icke motse några fullt tillfredsställande resultat i detta hänseende, med mindre undervisningsväsendet är ordnad på ett sätt, som öfverensstämmer med folkets politiska och sociala förhållanden. På grund af denna sanning och med fästadt afseende på de flera betydande förändringar i våra samhällsförhållanden, som inträffat under de sednast förflutna åren, får jag vördsamt föreslå några få modifikationer i de allmänna grunderna för ordnandet af vår of-

fentliga undervisning, öfvertygad att genom desammas antagande ganska väsendtliga fördelar skulle vinnas. Jag afser härmed visserligen i främsta rummet folkundervisningen; men kommer äfven att, i sammanhang dermed, i en ej oväsentlig punkt vidröra elementarläroverken.

Hvad jag härmed först går att omnämna, kan måhända synas vara af liten betydenhet nog, efter det endast rör ett *namn*; men namnet står för en sak; och när saken är så framstående som i närvarande fall, för-tjenar frågan om namnet allt afseende. Jag vill nemligen bedja att få föreslå ett fullkomligt afskaffande af sjelfva namnet *Folkskola*. I sjelfva verket ligger, efter min öfvertygelse, största hindret för folkskolans lyftning just i den omständigheten, att hon anses vara endast en skola *för folket*, d. v. s. en skola för massan af nationen, men icke för de förmögnare och mera bildade klasserna, för hvilkas barn man äskar att Staten skall underhålla särskilda undervisningsanstalter med till en stor del samma undervisningssfer, men med större omsorg och kostnad organiserade. Sådant är nemligen förhållandet i verkligheten, om än icke i princip erkänt, och så länge detta förhållande eger rum, så länge folket, i politiskt hänseende numera förenadt till *en* klass, likväl i den offentliga undervisningen är skiljdt i två läger, skall man aldrig lyckas att hos den förmögnare och mera bildade delen af nationen väcka ett allmännare lifligt intresse för folkundervisningen; och utan ett sådant intresse åter är det å en annan sida föga sannolikt, ja till och med otänkbart att folkskolan skall kunna utveckla sig till någon högre grad af fullkomlighet. Hon kommer under sådant förhållande att alltjemt i mer eller mindre mån bibehålla den karakter, som varit dess ursprungliga, nemligen den af en *filantropisk* anstalt, och kan såsom sådan svårligen få den lyftning, som en institution af så hög medborgerlig betydelse fordrar. Hon kommer under sådant förhållande mer eller mindre att lefva på nåd, både andligen och lekamligen taladt; och man har, bland annat, i förstnämnda hänseende blifvit ledd till detta olyckliga spörsmål om ett kunskapsminimum, som skulle vara nog för massan af folket, — något som, efter mitt förmenande, mycket bidragit att i sjelfva roten qväfva den uppspirande folkbildningen.

På grund af hvad nu blifvit anfördt — och mycket mera skulle kunna tilläggas, om ej, såsom jag har anledning tro, all vidlyftighet härvidlag vore obehöflig — och då det är kommunen, som väsendtligen har underhållet och vården af folkskolan sig anförtrodda, synes namnet folkskola lämpligast kunna utbytas mot det af *kommunalskola*, hvilket följaktligen är det förändrade namn jag tillåter mig föreslå. — Denna benämning antyder ingenting annat än skolans ställning i förhållande till kommunen,

och

och utesluter icke antagandet af hvilka underafdelningar eller klasser som helst, de må heta småskolor, rotskolor, sockenskolor eller hvad man behagar. Den utesluter endast all ond åtskilnad mellan folkklasser, äfvensom all antydan om något kunskapsminimum; den innebär ingenting, som skulle kunna syfta att inskränka skolans fulla frihet att utveckla så långt förhandenvarande tillgångar medgifva. Att för öfrigt undervisningen i sina hufvudgrunder, oafsedt det förändrade namnet, hädanefter, såsom hittills, borde regleras genom allmän skollag, faller af sig sjelft.

Så mycket om namnet. — Hvad nu sjelfva saken beträffar, så följer redan af hvad ofvanför i största korthet blifvit anfördt, att kommunalskolan borde anses såsom ej blott en skola för folket i vanlig bemärkelse, utan såsom *en för alla klasser gemensam bottenskola*; hvaraf vidare följer, att *Staten* icke borde behöfva underhålla några särskilda läroverk till meddelande af undervisning i sådana stycken, som kunde inhemtas i kommunernas läroanstalter. Ser man närmare på saken, torde det befinnas, att ej mindre en skyldig rättvisa mot det stora flertalet af nationen, än en sund åsigt af sjelfva uppfostringen talar för ett sådant ordnande af det offentliga undervisningsväsendet. Förslag i denna syftning hafva ock vid föregående riksdagar blifvit gjorda, ehuru hittills lemnade utan afseende. Dessa hafva väsendtligen gått ut derpå, att från elementarläroverket afsöndra vare sig första eller första och andra klassen, såsom numera genom folkskolan gjord obehöfzig. Jag tror likväl för min del att detta förslag icke innebär hela lösningen af frågan. Jag tror att folkskolan numera kan med skäl uppställa såsom sitt mål att bibehålla lärjungen ända till omkring 14:de ålders-året; och detta skulle således äfven bestämma den gräns, som härvidlag borde komma i fråga. Utan att för det närvarande således vilja föreslå någon styckning af elementarläroverket eller någonting, som kunde menligt ingripa i ett redan förhandenvarande undervisningsbehof, skulle jag likväl vilja tillåta mig att förorda följande förslag, som afser att förbereda den anordning af de offentliga läroverken i deras inbördes förhållande till hvarandra, som ofvanför angifvits. Hvad jag ville föreslå vore nemligen att elementarläroverken så ordnades, att lärjungens undervisning till omkring 14:de ålders-året — i medeltal räknadt — icke omfattade andra läroämnen än sådana som böra förekomma i folkskolan, d. v. s. icke annat än Svenska ämnen. Härigenom skulle elementarläroverkets lägre klasser kunna tjena såsom ett slags mönsterskola för folkundervisningen, på samma gång sjelfva elementarundervisningen vunnit befrielse från den olyckliga arbetsplittring, hvaröfver alla nu klaga, men för hvars afhjelpande ingen tyckes vilja göra något. Sedan efter hand undervisnin-

gen i folkskolorna mer och mer höjt sig, skulle, till betydlig besparing för Statsverket — öfriga och större fördelar att förtiga — de ifrågavarande lägre klasserna af elementarläroverket kunna indragas och hela denna del af undervisningen öfverlemnas åt kommunernas skolor. Man bör ej föreställa sig, att detta först då skulle kunna träda i verket, när hvarenda kommunalskola i stad och på land uppnått en så hög grad af utveckling. Det är deremot att antaga, att åtminstone en stor del af *städernas* folkskolor ganska snart skulle lyfta sig till den ståndpunkt, som erfordrades, — något, som ur flera synpunkter skulle lända dem sjelfva till en utomordentlig fördel; — och när blott detta en gång skett, skulle det utan tvifvel komma att finnas mycket lätt att utan Statens mellankomst sörja för denna del af det uppvoxande släktets undervisning. Detta är emellertid en sak, som tiden finge utvisa, och som för öfrigt troligen skulle gestalta sig olika på olika ställen; hufvudsaken vore nu att genom en för ändamålet afpassad organisation af elementarläroverket *förbereda* den åsyftade enheten, och detta är något, som när som helst kan genomföras icke allenast utan men, utan tvärtom, då allt väl öfverväges, till stort gagn för uppfostringen och undervisningen.

Sedan nu härigenom, efter mitt förmenande, det offentliga undervisningsväsendet blifvit fotadt på en nationel och med våra medborgerliga förhållanden mera öfverensstämmande grund, än för närvarande är fallet, skulle för det andra komma i ordningen att tillse, att handhafvandet af skolans angelägenheter äfvenväl ställdes i närmaste samband med dessa förhållanden. Jag skall i det afseendet fästa mig uteslutande vid folkskolan, eller, som jag vill kalla henne, kommunalskolan, och dess angelägenheter. Sjelfva detta namn, liksom lagens både anda och bokstaf, säger visserligen att vården af den ifrågavarande undervisningsanstalten väsendtligen är kommunens sak och således en civil angelägenhet; men enligt gammal tradition och lag eger likväl fortfarande ett betydande ecklesiastiskt inflytande rum; och jag befarar, att detta *blandade* system icke är egnadt att medföra några särdeles helsosamma verkningar eller att åstadkomma den liflighet och kraft i befrämjandet af folkskolans utveckling, som det är min öfvertygelse att man med större sannolikhet skulle kunna påräkna af en rent kommunal styrelse. Må man ej missförstå mig i detta fall, och uti min framställning endast se uttalandet af misstroende till presterskapets nit för folkundervisningen. Jag både känner och vet att uppskatta det sanna intresse, som presterskapet på flera ställen ådagalagt för denna angelägenhet, och jag är förvissad om att denna erfarenhet skall med hvarje dag blifva allt allmännare. Jag vet ock, att man haft flera exempel på motsatsen; och är viss, att äfven sådana framgent ej skola saknas.

Detta är ingenting annat än man har skäl att vänta inom *hvarje* folkklass, som med sjelfskrifvenhetens rätt fått sig vissa uppdrag anförtrodda. Hvad jag åsyftar är att, genom att göra hela vården och uppsigten öfver folkskolan till en rent kommunal angelägenhet, å ena sidan vinna mera enhet och derigenom äfven kraft, samt å andra sidan kasta *ansvarets* tyngdpunkt med mera bestämdhet, än nu är förhållandet, åt ena sidan och dymedelst förekomma ett haltande åt båda sidor, som verkar förlamande på alla åtgärder. Det är alldeles sjelfklart, att under det system, jag har äran föreslå, presten, ifall han har intresse för saken, i alla fall blir den person, hvars verksamhet i första rummet tages i anspråk; under det, i motsatt fall, till ömsesidig fördel många obehagliga kollisioner kunna undvikas.

Till följd häraf ber jag att få föreslå, att folkskolans angelägenheter inom kommunen behandlas likasom öfriga kommunens angelägenheter, med undantag af de rent kyrkliga, på de vanliga kommunalstämmorna, äfvensom att skolrådet, hvilket bör vara skiljdt från kyrkorådet, må ega att välja sin ordförande.

I öfverensstämmelse härmed och på enahanda skäl, som förut blifvit framställda, får jag äfvenväl föreslå, att, ofvanför kommunen, icke stiftet, utan *länet* må med afseende på folkskolans angelägenheter utgöra den administrativa indelningen, och att dessa angelägenheter må i andra rummet handläggas af den närmast högre kommunalmyndigheten, nemligen *landstinget*, hvilket således bör genom eu af detsamma tillförordnad skolkomité öfvertaga den befattning med folkundervisningen, som hittills tillhört domkapitlet, med undantag af uppsigten öfver seminarierna, hvarom vidare längre fram.

Landstingen hafva redan under sin korta tillvaro ådagalagt ett ganska stort intresse för denna angelägenhet, och det kan icke vara något tvifvel att detta intresse skulle stegras, om de komme i åtnjutande af något mera positivt inflytande derpå; likasom detta sednare icke vore mer än ett billigt erkännande af nyssnämnda förhållande. Till de funktioner, som på detta sätt skulle tillkomma landstinget, borde då äfven höra att, om och när det finnes lämpligt, genom särskilda inspektörer utöfva uppsigt och kontroll öfver länets folkskolor. Detta utesluter icke Statens inspektion, — i fall, såsom jag antager, en sådan framgent skulle finnas behöflig; men sannolikt skulle denna ganska snart komma att kunna, hvad antalet inspektörer beträffar, högst betydligt inskränkas.

Hvad folkskollärare-seminarierna angår, så, enär dessa numera icke tillhöra något visst vare sig stift eller län, utan kunna anses såsom tillhörande hela Riket, synes olämpligt att desamma skola stå under några blott lokala myndigheters uppsigt, hvarför jag ödmjukast föreslår att Kongl.

Måj: för hvarje särskildt seminarium tillsätter en särskild styrelse, som han dertill på hvarje ort kan finna lämplig.

I afseende på behandlingen af här ofvan gjorda förslag, anhåller jag vördsamt att Kammaren äfvenväl behagade för desammas pröfning för sin del besluta nedsättandet af ett så beskaffadt särskildt Utskott, hvartill Riksdags-ordningens § 37 ger anledning; äfvensom att, på grund häraf, motionen äfvenväl må delgifvas Första Kammaren.

P. A. Siljeström.

N:o 138.

Af Herr **P. Siljeström**: *Om utsträckning af Kronolänsmännens fribrefsrätt.*

Enligt en af åtskilliga bland mina komitenter uttryckt önskan och på grund af hvad jag på min hemort rörande saken erfarit, vågar jag ödmjukligen föreslå, att den fribrefsrätt, som Kronolänsmännen för närvarande åtnjuta, må utsträckas äfven till bref, som från dem afgå till fjerdingmännen i distriktet. En sådan frihet, hvilken icke gerna kan leda till några missbruk, skulle ofta ganska mycket bidraga till lättande af den besvärliga brefbäringsskyldigheten på landet och torde på denna grund ej sakna skäl för sig.

Om remiss af denna min vördsamma motion till Stats-Utskottet får jag ödmjukligen anhålla.

P. A. Siljeström.